

Profesjonsetikk

Utarbeidet av Presteforeningens fagavdeling

Januar 2022

Introduksjon

Dette studieopplegget er en hjelp til profesjonsetisk samtale og bevisstgjøring. Opplegget er tenkt gjennomført i økter på 45 minutter til en time i lokallagssamlinger eller i prostisamlinger.

Opplegget kan utvides til et tverrfaglig opplegg med diakoner og kateketer og andre undervisningsansatte. Det forutsetter da at en også trekker inn disse yrkesgruppenes tjenesteordninger, vigslingsløfter og profesjonsetiske/yrkesetiske dokumenter som studiemateriell.

Taushetsplikt og avvergeplikt er holdt utenfor, da det arbeides med eget kursopplegg om dette i samarbeid mellom Bispemøtet, KA, Kirkerådet og fagforeningene.

Studieopplegget kvalifiserer til studiestøtte fra AKS, [se nærmere informasjon på prest.no](#).

Arbeidsmetoden er enkel

Hver samling fokuserer på et tema som er behandlet i heftet *Profesjonsetikk for prester og/eller Etske retningslinjer for rettssubjektet Den norske kirke*. Til hvert tema er det stilt noen spørsmål til samtale, noen steder er det presentert ett eller flere case, samt gitt henvisning til relevante regler og momenter i *Etske retningslinjer* og *Profesjonsetikk for prester* og andre sentrale dokument. Den primære hensikten med studieopplegget er den profesjonsetiske refleksjonen.

Studiemateriell:

- *Profesjonsetikk for prester*, Presteforeningen 2017 ([hefte](#) eller [elektronisk](#))
- Ordinasjonsløftet
- Tjenesteordninger for [prester](#), [fengselsprester](#), [proster](#) og [biskoper](#)
- [Etske retningslinjer for rettssubjektet Den norske kirke](#)
- Relevante lovbestemmelser – se [appendiks i Profesjonsetikk for prester](#).
- *Presten og mediene – til refleksjon og bevisstgjøring*, Presteforeningen 2017 ([hefte](#) – fra side 14, eller [elektronisk](#))

Studiesamlinger

1.samling: Om profesjonsetikk

Gjør dere kjent med innholdet i «Profesjonsetikk for prester» (heretter *Profesjonsetikk*) og «Etiske retningslinjer for rettssubjektet Den norske kirke» (heretter *Etiske retningslinjer*).

Samtalespørsmål

På hvilke måter erfarer dere at etisk refleksjon er en del av samtalen i stab, kollegafelleskap og andre relevante fora? Hvordan kan vi utvikle en kultur for samtale om etiske spørsmål? (jf. *Etiske retningslinjer*, innledningen)

Profesjonsetikkens mål er å beskytte profesjonen, den enkelte profesjonsutøver og den/de som er i møte med profesjonsutøveren. Hva betyr en kontinuerlig etisk refleksjon for egen profesjonsmessig forankring og for kvaliteten på arbeidet som utføres?

I innledningskapittelet i *Profesjonsetikk* står det: «I disse møtene er noen handlinger og væremåter definert som uetiske og uakseptable». Hva og hvem definerer hva som er uakseptable og uetiske handlinger og væremåter?

Bevisstgjør dere hva som er juridisk bindende lover (*Straffeloven*), regler og retningslinjer (*Etiske retningslinjer*), og hva som er hjelp til god skjønnsutøvelse (*Profesjonsetikk for prester*).

2. samling: Møtet med den andre

En vesentlig del av prestens virksomhet skjer i møtet med andre mennesker, enkeltvis eller i forsamling, i ulike alders- og livssituasjoner. Ethvert møte med andre mennesker innebærer en risiko – som det uttrykkes i *Profesjonsetikk*, under punktet Møte med mennesker:

«I møte med den andre har mennesker alltid noe av den andres liv i sine hender». Her understrekes det også at «Prester har i møte med andre muligheten til å gjøre godt, og til å krenke mennesker.»

Refleksjonsspørsmål (individuellt og/eller sammen)

På hvilke måter påvirker kompleksiteten og skjørheten i ethvert menneskemøte deg som profesjonsutøver? Hva opplever du berikende i ditt møte med andre mennesker? Hva er belastende? Hvordan påvirker dine opplevelser av berikelse og belastning måten du opptrer i møte med den/de andre? Hva innebærer det for deg å opptre med integritet?

I *Etiske retningslinjer*, «Vårt møte med mennesker», heter det:

«Ansatte i rettssubjektet Den norske kirke – møter alle med raushet, respekt og åpenhet, - opptrer med integritet».

I *Profesjonsetikk*, avsnitt 3. «Møtet med den andre» står det slik:

«En prest

- møter mennesker med respekt for deres erfaringer, fortellinger og oppfatninger, og lar sine egne forestillinger om hva som gagnar andre utfordres i møtet.»

Samtalespørsmål

Hvordan skapes og opprettholdes denne grunnleggende respekt for ethvert menneske presten møter? I hvilke situasjoner kan du som prest stå i fare for å ikke la mennesker beholde ansvaret for eget liv? Hvordan forholder du deg når du selv ikke blir møtt med respekt?

Under punktet «Møte med mennesker», står det:

«Prester er forpliktet på sin ordinasjon til alltid å være til tjeneste for den andre. Dette skal avveies mot at prester har regulert arbeidstid, ansvar for sitt eget hverdagsliv, relasjoner og behovet for hvile og fritid.»

Samtalespørsmål

Hvordan balanserer dere forholdet mellom å være til tjeneste og å ta vare på dere selv? I hvilke situasjoner kan dette bli en etisk utfordring/konflikt?

3. samling: «Uten tanke på egen fordel...»

Som profesjonsutøver er man i en posisjon der man utsettes for mulighet til å dra fordel av posisjonen, eller man kan også utsettes for andres ønske om å dra fordel av prestens (den ansattes) posisjon.

Dette er erkjent som en utfordring og er eksplisitt nevnt i de *Etiske retningslinjene* for ansatte i rDNK.

Under punktet Møte med mennesker, står det:

«Ansatte i rettssubjektet Den norske kirke opptre med integritet og uten tanke på egen fordel»

I samme dokumentet, under punktet Omdømme, sies det:

«Ansatte i rettssubjektet Den norske kirke – mottar ikke personlige fordeler eller arv gjennom arbeidet»

Samtalespørsmål

I hvilke situasjoner kan en prest/ansatt fristes til eller komme i skade for å opptre med tanke på egen fordel?

Hva avgjør om man kan ta imot en gave eller ikke?

Hvordan skiller man mellom det som angår den man er som profesjonsutøver og den man er som privatperson?

4. samling: Misbruk av overmaktsforhold, maktassymetri og grenseoverskridende atferd

Kirkerådsleder Kristin Gunleiksrud Raaum har uttalt: - Oppmerksomhet og bevisstgjøring er helt nødvendig i den kontinuerlige kampen mot overgrep, grenseoverskridende adferd og trakassering i kirken.

I hvilken grad opplever dere at det lokalt er åpenhet om og oppmerksomhet mot disse temaene, og hvordan skjer det?

Ansatte møtes med tydelige forventinger om selv å opptre med integritet og respekt for andre mennesker. I *Etiske retningslinjer* står det:

Ansatte i rettssubjektet Den norske kirke

- opptre med integritet og ansvarlighet i sin rolle og i henhold til sin kompetanse
- motarbeider diskriminering og trakassering, og varsler om kritikkverdige forhold

Og i *Profesjonsetikk* står det blant annet at en prest:

- har respekt for egne og andres grenser – både fysisk, psykisk og verbalt, og
- reflekterer over hvilken mental, fysisk og religiøs nærhet som er tjenlig for den andre og en selv.

Samtalespørsmål

I hvilke roller og relasjoner ser dere en størst fare for at man som prest/kirkelig ansatt kan trå over andres grenser? I hvilke relasjoner erfarer dere at maktasymmetri er reell og når skaper den problemer? I kollegarelasjoner? I møter i forbindelse med kirkelige handlinger og sjelesorg? I møte med rådsmedlemmer og frivillige? I møte med barn og unge?

Relevant stoff:

Straffeloven §295 (se bakerst i heftet)

<https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/diakoni-og-samfunnsansvar/overgrep-og-krenkelser/>

<https://www.ka.no/arbeidsrett/seksuelleovergrep>

5. samling: Sosiale medier – profesjonelt og privat

I *Etiske retningslinjer*, punktet om omdømme, heter det: «Ansatte i rettssubjektet Den norske kirke – opptrer reflektert på sosiale medier».

I refleksjonsteksten *Presten og mediene*, punktet «Medievett og profesjonsetikk» (s 15) uttrykkes det: «i den daglige dont utfordres vi stadig til å balansere ytringsfrihet og ansvarlighet.»

Samtalespørsmål

Hvilke eksempler har dere enten fra eget liv eller som dere har blitt kjent med gjennom media der denne grenseoppgangen mellom ytringsfrihet og ansvarlighet har blitt utfordret?

Hvilke vurderinger gjør dere selv i forhold til hva dere legger ut på private kontoer (facebook/instagram/twitter – andre) der samtidig mange i lokalsamfunn/kirke er venner/følgere og kan se det dere legger ut?

Velg ett eller flere av casene på side 18-19 i «Presten og mediene» i *Profesjonsetikk for prester* (unntatt det siste av casene). Drøft caset/casene.

6. samling: Bruk av rusmidler.

I *Etiske retningslinjer* under omdømme heter det: «Ansatte i rettssubjektet Den norske kirke – har et avklart og bevisst forhold til rusmidler».

Samtalespørsmål

Ta utgangspunkt i siste case på side 19 i «Presten og mediene» i *Profesjonsetikk for prester* og drøft caset. Hva vil være viktige profesjonsetiske perspektiv for prest/kirkelig ansatt i relasjon til rusmidler?

Ta utgangspunkt i Vårt Lands oppslag «Alkoholen kan hjelpe sjelesorgen» (25.07.2021) og debattinnlegget «Alkohol blir hverdagsliggjort – også i kirken» av Gunn-Helen Øye (Vårt Land/Verdidebatt 04.08.2021). Samtal ut fra oppslaget/innlegget om hva som ligger i «avklart og bevisst forhold til rusmidler».

Prester og kirkelig ansatte er like utsatt for rusavhengighet som andre. Hvilke signal ville fått dere til å tenke på at en kollega sliter med en rusavhengighet – og hvordan ville dere forholdt dere til det dere la merke til?

Ressurser

«Alkoholen kan hjelpe sjelesorgen» (Vårt Land 25.07.2021)
«Alkohol blir hverdagsliggjort – også i kirken» (leserinnlegg av Gunn-Helen Øye, Vårt Land/Verdidebatt 04.08.2021) (tilgjengelig via passordbeskyttet ressurside på www.prest.no).

Aktuell sak på Ungdommens kirkemøte:

<https://www.blakors.no/tabu-a-snakke-om-alkohol-i-kristne-miljoer/>

<https://ressursbanken.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/ungdommens-kirkemote/2020/ukm%2007.20%20alkohol%20og%20rus.pdf>

Tilleggsressurs: «[Når presten rammes – rusavhengighet](#)», prest.no; en samtale med institusjonsprest Per Arne Tengesdal i tilknytning til TV-serien *Herrens veje*».

7. samling: Grenser for egen kompetanse (og respekt for andres)

I heftet om *Profesjonsetikk* under integritet, heter det: «En prest erkjenner grensene for sin egen kompetanse».

Samtalespørsmål

Hva er det du som prest har kompetanse på? Hvor går grensene for din kompetanse? Når aktualiseres spørsmålet om grenser for egen kompetanse og respekt for andres?

Case 1: Du er ny prest i menighet med kateket som har vært der i mange år. Dere finner lett tonen og tenker likt om hvilke tema dere skal ta opp i konfirmantundervisningen, hvordan dere skal gjøre det og at dere er likeverdige parter i undervisningen. Men i den samlingen der dere snakker om sakramentene uttrykker vedkommende at både dåp og nattverd egentlig er ekskluderende, og gjør at det blir et A- og et B-lag i kirken. Vedkommende hevder med styrke at særlig nattverd burde ut av gudstjenesten så folk kunne komme i kirken uten å føle seg mindreverdige eller for lite kristne.

Hvis du var presten – hvordan ville du grepet an situasjonen?

Case 2: Du er en del av lokalsamfunnets kriseberedskap, og er jevnlig på møtene dere har og stiller også når kriseteamet blir samlet i en akutt-situasjon. Men, en utenforstående som skal briefe teamet ser litt undrende på deg og spør ledelsen: Er det ikke tilstrekkelig å tilkalle prest til de som måtte ønske det? Blir det ikke feil signaler å gi til de som ikke identifiserer seg med kirken at det stiller en prest opp sammen med annet naturlig krisepersonell?

Hva vil være prestens særlige kompetanse inn i et kriseteam? Dersom leder av kriseteamet velger å utelukke presten i denne situasjonen - hvordan ville dere forholdt dere til det?

8. samling: Lojalitet, lojalitetskonflikter og profesjonell autonomi

En prest har flere lojaliteter. Det er forventet at man er lojal mot den virksomhet man er ansatt, med de ordninger og regler som gjelder, og mot mennesker man møter gjennom arbeidet.

Denne forventinger er uttrykt slik i de *Etiske retningslinjer*, under overskriften «Profesjonalitet»:

Ansatte i rettssubjektet Den norske kirke (rDNK)

- følger gjeldende lover, forskrifter og reglement

- er lojal overfor beslutninger som er truffet i virksomheten.

Samtidig er man personlig dypt involvert i forhold til kirkens virksomhet, fordi det handler om ens egen tro, noe som fordrer at man også må være lojal mot sin egen overbevisning.

Samtalespørsmål

På hvilke områder erfarer dere at ulike lojaliteter kommer i konflikt med hverandre?
Hvordan håndterer dere slike konflikter?

Spenning mellom lojalitet og autonomi

Samtidig som lojalitet er forventet har både prest og andre kirkelige ansatte stor grad av autonomi i sine stillinger.

Case 1: I gravferdsritualet er Joh 3, 16 en del av inngangsordet og skal leses. Personlig synes du det er fint med Joh 3, 16, mens din nærmeste kollega konsekvent lar være å lese det. Prosten har understreket at alle må følge den vedtatt ordningen. Hvordan forholder du deg til dette?

Case 2: Det er kommet forespørsel om å bruke kirken til gravferd, men uten bruk av kirkens begravelseritual. Menighetsrådet er i utgangspunktet positive. Du blir i tillegg spurt om å medvirke ved gravferden, siden du kjenner familien og avdøde. Hvilket handlingsrom har du (og menighetsrådet)?

Case 3: Etter barnedåp i et kapell i en læstadiansk bygd kommer kirketjeneren etter dåpen og spør: Sa du faktisk «døper jeg deg *TIL* Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn»? Presten sier: «Ja, det tror jeg nok – men jeg kan ha sagt ‘i Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn’ også». «Ja, for det er veldig viktig», sa kirketjeneren. Så fortalte vedkommende at i forrige generasjon var det folk i bygda som hadde mistet flere barn før de ble døpt. Det gjorde at kirketjeneren ikke ville vite av noen formulering som kunne tolkes slik at disse barna ikke var Guds barn fra fødselen, slik ordet «til» her kan forstås. Men ordlyden i ritualet er altså:

L|NN, etter vår Herre Jesu Kristi ord og befaling døper jeg deg *til* Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.

Hva gjør du neste gang du forretter dåp?